

تاثیر سرمایه اقتصادی بر سرمایه فرهنگی، مورد مطالعه : معلمان استان همدان و شهرستان های تابعه

مهرداد حسین پناهی^۱

دکتر ایرج ساعی ارسی^۲

دکتر ساسان ودیعه^۳

چکیده:

سرمایه فرهنگی یکی از انواع سرمایه‌ای است که در تحلیل بوردیو (۱۹۷۷) مطرح شده است. به دنبال مطرح شدن مفهوم سرمایه فرهنگی در حوزه جامعه‌شناسی، پژوهش‌های مختلفی انجام شده است که با عناوین مختلف به بررسی رابطه بین سرمایه فرهنگی و دیگر متغیرها مانند موفقیت تحصیلی پرداخته‌اند.

پژوهش حاضر به بررسی تاثیر سرمایه اقتصادی بر سرمایه فرهنگی معلمان استان همدان و شهرستان های تابعه در بین نمونه ۳۷۶ نفری پرداخته است و از نظریه سرمایه فرهنگی بوردیو

۱- دانشجوی دکتری جامعه شناسی اقتصادی توسعه دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران، ایران

۲- استادیار جامعه شناسی، گروه علوم اجتماعی - دانشکده علوم انسانی - دانشگاه آزاد اسلامی واحد ابهر - ابهر - زنجان -

ایران

۳. استادیار گروه جامع شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران، ایران

وتئوری مصرف گرایی جهت تنظیم فرضیه های پژوهش استفاده شده است. روش گردآوری داده ها پیمایش می باشد که به صورت پرسشنامه بسته و در طیف لیکرد تنظیم گردیده است. جمعیت نمونه از طریق نمونه گیری تصادفی انتخاب شده اند، از طریق نرم افزار spss و amos نسخه ۲۳ وبا استفاده از فرمول های رگرسیون وتحلیل مسیر به تحلیل داده ها پرداخته شده که در نهایت این نتایج به دست آمده است، به ازای یک واحد افزایش در سرمایه اقتصادی، میزان درآمد، میزان رفاه و قیمت مسکن به ترتیب ۲۷ درصد، ۱۸درصد، ۲۸ درصد و ۲۰ درصد افزایش در سرمایه فرهنگی کاملا مشهود می باشد و به این ترتیب می توان معنی دار بودن تاثیر متغیر های مستقل بر متغیر وابسته (سرمایه فرهنگی) را تایید نمود.

کلید واژگان: سرمایه، سرمایه فرهنگی، سرمایه اقتصادی

مقدمه

رشد شهرها و توسعه شهرنشینی در دهه های اخیر جوامع شهری در کشورهای رو به توسعه را با چالش های متعددی در زمینه مسائل فرهنگی و اجتماعی مواجه نموده است که اساس این مسائل را می توان در جریان تسلط بازاری جهانی بر این جوامع جستجو نمود. در چنین شرایطی که بازار و ارزش های اقتصادی به عنوان مؤلفه هایی تعیین کننده در توسعه شهرها مطرح می گردند، خواه ناخواه سرمایه های با ارزش فرهنگی و اجتماعی روبه انحطاط نهاده و تضعیف می شوند. در طی این فرایند حس اعتماد در دوسطح فردی و اجتماعی از جامعه رخت بر بسته و شکافی عمیق در سطوح مختلف ارتباطات در جامعه شکل می گیرد که نتیجه آن عدم رضایت خاطر شهروندان و نیز عدم تعهد نسبت به شهر به ویژه در زمینه حفظ و نگهداری میراث فرهنگی، عدم تحرک و پویایی در جامعه و درنهایت این که با کم رنگ شدن عوامل نشاط و فرح

بخشی در شهرها، خشونت و جرم در جامعه افزایش می یابد. بنابراین، جوامع شهری در کشورهای در حال توسعه با بازگشت به سوی سرمایه های فرهنگی و اجتماعی و تلاش در جهت تقویت این دو نوع سرمایه با ارزش قادر خواهند بود با موفقیت از بحرانی که در آن به سر می برند خارج شوند. افزایش سطح سرمایه فرهنگی در شهرها که از پیوندهای اجتماعی و مشارکتهای مدنی در نتیجه اعتماد متقابل ممکن می گردد شهرها را به سوی پویایی، سرزندگی و نشاط سوق می دهد و مردم را نسبت به شهر و مسائل و مشکلات آن حساس و متعهد می نماید، در چنین شرایطی است که سرمایه های فرهنگی قادر خواهند بود تا از طریق افزایش گردشگری فرهنگی و در پی آن جذب سرمایه گذاران داخلی و خارجی به رشد اقتصادی شهرها کمک کرده و شهرها را به توسعه پایدار هرچه بیشتر نزدیک نمایند و بدین ترتیب سرمایه فرهنگی مولد سرمایه اقتصادی می گردند.

اصطلاح سرمایه فرهنگی در قیاس با سرمایه اقتصادی و نظریات، قوانین و تحلیل های مباحث مربوط به سرمایه داری در اوایل دهه ۱۹۷۰ رواج یافت. این مفهوم برای بررسی این مسئله که موانع اقتصادی برای تبیین نابرابری های موجود در موفقیت های آموزشی دانش آموزان طبقات اجتماعی مختلف، کافی نیست، ابداع شد. سرمایه فرهنگی بدون کوشش شخصی کسب و به ارث برده نمی شود، کسب سرمایه فرهنگی کار طولانی، مداوم و پی گیر، یادگیری و فرهنگ پذیری را می طلبد. کسب سرمایه فرهنگی زمان می خواهد و به امکانات مالی و مادی نیاز دارد، سرمایه فرهنگی از این بابت به نحوی تنگاتنگ به سرمایه اقتصادی گره خورده و به شکل دیگر آن، درآمد است (بورديو، ۱۳۸۵ : ۹۶).

تمرکز و انباشت انواع مختلف کالاهای ملموس فرهنگی و نیز قدرت و توانایی در اختیار گرفتن این کالاها و همچنین استعداد و ظرفیت فرد در شناخت و کاربرد این وسایل را سرمایه فرهنگی می گویند. این سرمایه در مقوله سرمایه فرهنگی تجسم یافته، عینیت یافته و نهادی قابل مطالعه است. سرمایه فرهنگی تجسم یافته نوعی ثروت درونی و بخش جدایی ناپذیر از فرد است که با شخصی که در آن تجسم می یابد عجین شده، این سرمایه به تمامی اشیا و کالاهای فرهنگی گفته می شود. سرمایه فرهنگی نهادی با مقررات نهادینه شده حاصل و از طریق انواع مدارک تحصیلی در ارتقا پایگاه اجتماعی مؤثر است. سرمایه فرهنگی تجسم یافته از طریق شاخص های میزان آشنایی و فعالیت های هنری مانند موسیقی، خط و نقاشی، ورزش، زبان خارجی و ... مورد سنجش قرار می گیرد. سرمایه فرهنگی عینیت یافته با مؤلفه های موارد نرم افزاری (کتاب، تابلوهای نقاشی، عضویت در کتابخانه) و وسایل سخت افزاری مانند کامپیوتر،

اینترنت ، ماهواره ، دوربین و مانند آنها مورد مطالعه قرار می گیرد . سرمایه فرهنگی نهادی با شاخص هایی مانند مدارک تحصیلی و گواهی نامه های معتبر فنی و حرفه ای مورد سنجش قرار می گیرد. مفهوم سرمایه اجتماعی مفهومی پیچیده، چندوجهی و بین رشته ای است که توجه بسیاری از صاحب نظران را به خود جلب نموده است .سرمایه اجتماعی را اغلب شبکه ای از ارزش ها و هنجارها به حساب می آورند .از زمان طرح این مفهوم تاکنون، تحقیقات زیادی درباره آن صورت گرفته است و تأثیر سرمایه اجتماعی بر کاهش مسائل اجتماعی ،افزایش سلامت روان، کاهش جرایم، افزایش پیوندهای اجتماعی، ایجاد شبکه های حمایتی برای اعضاء خانواده، کاهش مصرف مواد مخدر، کاهش خشونت خانوادگی، افزایش فعالیت های بهداشتی، کاهش میزان خودکشی، کاهش احتمال ترک تحصیل نوجوانان کاهش کودک آزاری و افزایش تسهیل در جریان و پردازش اطلاعات تأیید شده است (شریفیان ثانی، ۱۳۸۰ : ۹-۷).

از زمان ابداع این مفهوم، تاکنون مطالعات بسیاری درباره نقش و اهمیت آن در زندگی اجتماعی انجام شده و اهمیت آن در مواردی مانند بردباری اجتماعی، موفقیت تحصیلی، هویت اجتماعی، فعالیت های ورزشی، روابط دموکراتیک درون خانواده و ... بررسی و تأیید شده است. نکته حایز اهمیت درباره سرمایه این است که به رغم تمام اصلاحات و جرح و تعدیل هایی که در نظریه های جدید صورت گرفته است، ایده اصلی مفهوم سرمایه، یعنی سرمایه گذاری برای تولید سود در همه نظریه های زیر مجموعه سرمایه حفظ شده است، در عین حال تبیین طبقاتی مستتر در مفهوم کلاسیک سرمایه، به عنوان یک جهت گیری نظری حذف شده است (لین، ۱۹۹۹ : ۲-۳).

آنچه که هسته اصلی بازار را تشکیل می دهد، سرمایه است . بحث راجع به سرمایه، تاریخی طولانی دارد و از اواسط سده ی هیجدهم به بعد، پژوهشگران به طور مفصل درباره ماهیت، علل و پیامدهای سرمایه مطلب نوشته اند . مارکس، آدام اسمیت و جان استوارت میل، به عنوان اولین متفکرانی که به مفهوم سرمایه پرداخته اند، تصویری مادی و ملموس از سرمایه داشتند در افکار اقتصادی، مفهوم سرمایه در ابتدا به معنای انباشت مقدار پولی بود که به امید بازدهی سود آوری در آینده سرمایه گذاری می شد (لیپست، ۱۳۶۸ : ۱۹). از چند دهه قبل، تغییری انقلابی در مفهوم سرمایه بوجود آمده و مفهوم سرمایه های جدید مطرح شده است . از این رو، این مفهوم (به عبارت دیگر، سرمایه جدید) گسترش فراوانی پیدا نموده و به عرصه ای دیگری مثل مدیریت دانش، فن آوری اطلاعات، ساختار شبکه های اجتماعی و منابع نهفته در شبکه ها، گردش

اطلاعات، قابلیت ها، مهارت ها و دانش کارگران نیز دونوع از معروف ترین این سرمایه های جدید است (استوربرگ، ۲۰۰۲: ۴۰۹).

باتوجه به اهمیت سرمایه در زندگی معاصر، وبسط وگسترش آن به عرصه های مختلف حیات اجتماعی، این پژوهش، درصدد بررسی این مسئله است که میزان تأثیر سرمایه اقتصادی بر سرمایه فرهنگی تاچه اندازه است.

هدف این پژوهش در دومانظور بررسی می شود، ابتدا به بررسی میزان تأثیر سرمایه اقتصادی بر سرمایه فرهنگی و سپس در هدف دوم از پژوهش به بررسی میزان تأثیر مؤلفه های مختلف سرمایه اقتصادی بر سرمایه فرهنگی می پردازیم.

ادبیات تحقیق و چارچوب نظری

سرمایه فرهنگی اصطلاحی جامعه شناختی است که از زمانی که پیر بوردیو در سال ۱۹۷۳ ان را مطرح ساخت کاربرد گسترده ای پیدا کرد. او به همراه ژان کلود پاسرون برای اولین بار عبارت "باز تولید فرهنگی وباز تولید اجتماعی" را در عنوان اثر خود بکار بردند، در این اثر بوردیو کوشید درآمدهای ناشی از فعالیتهای آموزشی در فرانسه را در دهه ۱۹۶۰ تبیین نماید. او دیدگاه خود را بعدها بسط داد ودر قالب کتابهایی با عنوان ((صورتیهای سرمایه)) و ((اصالت دولت)) نگاه های تازه تری را پیش کشید. از دیدگاه او، سرمایه آن چیزی است که به عنوان یک رابطه اجتماعی در درون یک سازواره از تعاملات، عمل می نماید ودامنه آن بدون هیچ تمایزی به تمامی کالاها، اشیا و نشانه هایی که خود را به عنوان چیزهای کمیاب وارزشمند، عرضه می دارند (و در یک ساختار مشخص اجتماعی مورد تقاضا هستند) کشیده می شوند و سرمایه فرهنگی به عنوان یک رابطه اجتماعی درون سازواره ای از تعاملات که مشتمل بر دانش فرهنگی انباشته عمل میکند، منتهی به قدرت ومنزلت می گردد (harker, 1990, 13).

سرمایه فرهنگی مشتمل بر کفایت زبانی، فرهنگی و مهارتهای فرهنگ طبقات با لا تر است و باز نمای جمع نیروهای غیر اقتصادی مثل زمینه خانوادگی، طبفه اجتماعی، سرمایه گذاری های گوناگون و تعهدات نسبت به آموزش و منابع مختلف است که بر موفقیت تأثیر می گذارد (dumais, 2002, 44-68).

ویژگی بارز نظریه سرمایه فرهنگی بوردیو تحلیل ساز و کار موفقیت های تحصیلی با عنایت به میزان برخوردارگی گروه ها و طبقات اجتماعی از این سرمایه است. دانش آموزانی که سرمایه فرهنگی بیشتری دارند - دانش آموزان خانوادههایی که مهارت ها و برتری های فرهنگی مسلط را

در اختیار دارند- بهتر می‌توانند قواعد بازی را رمزگشایی کنند و بهتر می‌توانند مهارت‌ها و برتری‌های فرهنگی را که در مدارس پاداش می‌گیرند در خود پرورش دهند، بنابراین، بهتر می‌توانند به سطوح بالای تحصیلی برسند. بر این اساس، می‌توان گفت که طبقات مسلط نسبت به سایر طبقات سهم بیشتری از سرمایه فرهنگی می‌برند و لذا بیشتر قادرند این نوع سرمایه را در فرزندانشان به ودیعه بگذارند. با افزایش سرمایه فرهنگی در نزد طبقات متوسط، عملکرد تحصیلی فرزندان افزایش می‌یابد. به دلیل ارتباط متقابل نظام آموزشی و بازتولید فرهنگی می‌توان نتیجه گرفت که نظام آموزشی تمام ساختارها، ترجیحاً ساختار توزیع سرمایه فرهنگی، را در بین طبقات بازتولید می‌کند (آفشانبرگ و ماس، ۱۹۹۷). بورديو معتقد است کودکان متعلق به زمینه‌های اجتماعی- اقتصادی بالا، در منزل غالباً در معرض فعالیت‌های فرهنگی بلند مرتبه قرار می‌گیرند و آنهایی که سرمایه فرهنگی را در منزل کسب می‌کنند احتمالاً در مدرسه موفق‌ترند و در نتیجه شانس بیشتری برای رسیدن به سطوح بالای آموزشی در مقایسه با دیگران دارند. کودکانی که سرمایه فرهنگی بیشتری دارند برای گذراندن مواد درسی آماده‌ترند و ذوق بیشتری برای یادگیری مفاهیم ذهنی و انتزاعی دارند و در مقایسه با کودکانی که سرمایه فرهنگی کمتری دارند بیشتر مورد توجه معلمان قرار می‌گیرند. از زمان ابداع این مفهوم، تاکنون مطالعات بسیاری درباره نقش اهمیت آن در زندگی اجتماعی انجام شده و اهمیت آن در مواردی مانند بردباری اجتماعی، موفقیت تحصیلی، هویت اجتماعی، فعالیت‌های ورزشی، روابط دموکراتیک درون خانواده و ... بررسی و تأیید شده است. نکته حایز اهمیت درباره سرمایه این است که به رغم تمام اصلاحات و جرح و تعدیل‌هایی که در نظریه‌های جدید صورت گرفته است، ایده اصلی مفهوم سرمایه، یعنی سرمایه‌گذاری برای تولید سود در همه نظریه‌های زیر مجموعه سرمایه حفظ شده است، در عین حال تبیین طبقاتی مستتر در مفهوم کلاسیک سرمایه، به عنوان یک جهت‌گیری نظری حذف شده است (لین، ۱۹۹۹: ۲-۳).

از نگاه بورديو، سه نوع سرمایه در جامعه ایفای نقش می‌کنند که تعیین‌کننده قدرت اجتماعی و نابرابری اجتماعی‌اند. سرمایه اقتصادی، منابع مالی را توصیف می‌کنند. سرمایه اجتماعی مربوط به این می‌شود که شما چه کسی را می‌شناسید؛ در واقع سرمایه اجتماعی مربوط به پیوندهای اجتماعی است که مردم قادرند آن‌ها را به نفع بهره خاص خود بسیج کنند و سرمایه فرهنگی که دارای ابعاد متفاوتی از جمله دانش عینی درباره هنرها و فرهنگ‌ها، سلیقه و ترجیحات فرهنگی، مهارت‌ها و بلد بودن فرهنگی مانند نواختن آلات موسیقی و توانایی تشخیص خوب و بد است. بورديو سرمایه فرهنگی را بعدی از یک منش عادت‌ی گسترده‌تر می‌بیند؛ از این‌رو

این سرمایه، بازتابنده طبقه اجتماعی صاحب آن سرمایه است. منش عادت‌ها یا عادت‌واره از نگاه بورديو مجموعه پایداری از خلق و خواهایی است که امکان تغییر از یک موضع به موضع دیگر را دارند. او ثابت کرده است که طبقات و گروه‌های شغلی خاص، سلايق متمایزی در موسیقی، هنر، غذا و غیره دارند. این گفته، موید این نظر اوست که سرمایه فرهنگی (که سلیقه تنها یکی از شاخص‌های آن است) به‌وسیله موقعیت اجتماعی و طبقه اجتماعی افراد شکل می‌گیرد؛ به عبارت دیگر، سلايق فرهنگی مردم، تحت تأثیر طبقه آن‌ها قرار دارد. مسئله تعیین‌کننده در نظریه بورديوادعای او در این مورد است که سرمایه فرهنگی، موجد تفاوت است و به دائمی کردن نابرابری‌های اجتماعی کمک می‌کند. بورديو، استدلال می‌کند که گروه‌های نخبه تعیین می‌کنند که چه چیزی پذیرفتنی یا سرمایه فرهنگی با ارزش است و چه چیزی بی‌ارزش است (اسمیت، ۱۳۸۷: ۲۲۲ - ۲۲۰).

از نظر بورديو برای فرایندی که به‌وسیله آن، سرمایه فرهنگی به بازتولید اجتماعی یاری می‌رساند، نهادهایی مانند مدرسه و ساز و کار مسدودکننده امتحانات مدارس امور مرکزی‌اند. در این‌جا، وی مدعی است جامعه به‌لحاظ صوری درهائیش به‌روی حرکت باز است. هیچ‌گونه قواعد یا توطئه نخبگان وجود ندارد، که جلوی حرکت رو به بالای اعضای گروه‌های فرودست را بگیرد، اما در عمل، وضع غیر از این است. برتری، از طریق جانب‌داری‌های فرهنگی تأییدنشده‌ای بازتولید می‌شود، که عاملان آن، غالباً ناآگاه از کار خویشند. یک جنبه مهم نظریه بورديو توجهی است که به مسئله تغییر سرمایه فرهنگی می‌کند. برخلاف سرمایه‌های اقتصادی و اجتماعی، اخذ سرمایه‌های فرهنگی سال‌ها طول می‌کشد؛ که عمیقا در احساسات و شعور ما محصور است. این مسئله‌ی سبب می‌شود که سرمایه فرهنگی، مانند سدی در برابر قابلیت تحرک اجتماعی مؤثر باشد (همان، ۲۲۳).

مصرف، یعنی بهره‌گیری از چیزی برای برآوردن یک یا چند نیاز ذاتی؛ بنابراین، شناخت شیوه‌های درست مصرف و رعایت آن و آشنایی با راه‌های درست استفاده از سرمایه و ابزار کار و لوازم زندگی، از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است. رابطه‌ی بین مصرف و عوامل مختلف (متغیرها)، تابع مصرف نامیده می‌شود و درآمد، مهم‌ترین متغیر تابع مصرف است؛ اما درآمد، یک واژه کلی است و می‌توان برداشت‌های متفاوتی از آن داشت؛ به عبارت دیگر، درآمد را می‌توان به‌صورت درآمد مطلق، دائمی، نسبی، در طول زندگی و ... تعبیر نمود که با توجه به هر یک از این تعبیرها، نظریات متفاوتی ارائه می‌شود (گرچی، ۱۳۷۹: ۱۹).

به‌طور معمول، بحث مصرف در دو سطح خرد و کلان مطرح است؛ در سطح خرد بحث از این است که مصرف‌کننده با توجه به درآمد خود، به‌گونه‌ای مصرف می‌کند که مطلوبیتش حداکثر شود. به‌همین جهت، در سطح خرد گفته می‌شود که اصل با حاکمیت مصرف‌کننده است (پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۷۹: ۳۰۱) که با توجه به درآمد خود، درباره این که چه کالا و به چه میزان و چگونه تولید شود، اظهار نظر می‌نماید. در سطح کلان، بیشتر روی قاعده رفتاری که نسبت مصرف را با متغیرهای کلان مانند سرمایه‌گذاری، پس‌انداز، توزیع درآمد و رشد اقتصادی مشخص می‌کند، متمرکز می‌شود (فراهانی، ۱۳۹۱: ۱۰۶).

مصرف‌گرایی به‌عنوان یک فرایند اجتماعی، بر مصرف مصرفی تکیه کرده و مصرف هرچه بیشتر کالاهای مصرفی، اعم از بادوام و بی‌دوام را مورد تأکید قرار می‌دهد. در این فرهنگ، افراد در خرید همیشگی کالاها و خدمات جدید، درگیر می‌شوند؛ در حالی که هیچ توجهی به نیاز یا عدم نیاز به این کالا و خدمات، قابلیت دوام آنها، مبداء تولید یا پیامدهای زیست‌محیطی تولید و مصرف آنها، نمی‌کنند. در واقع باید مصرف‌گرایی یا مصرف‌زدگی را «از بین بردن یا صرف‌کردن از طریق به‌کار بردن و هزینه کردن بیهوده» دانست (ماهنامه سیاحت غرب، ۱۳۸۸: ۱۵).

در دو دهه ی پایانی قرن بیستم مفاهیم سبک زندگی، مصرف و زندگی روزمره به طور خاص وارد ادبیات علوم اجتماعی شد. فرآیندهای فردی شدن که آزادی عمل بیشتری به کنشگران می‌دهد، رشد طبقه ی متوسط جدید شهری، افزایش مباحثات آکادمیک پست مدرن و سهم عمده ی آثار بوردیو، به ویژه کتاب تمایز او، مهمترین علل آن شمرده می‌شود. از سوی دیگر، از هم گسیختگی مدرنیته و کاسته شدن اهمیت تلقی‌های مدرنیستی از هویت که بر اساس طبقه، شغل، جنسیت و ... انجام می‌گرفت، رواج فزاینده ی رسانه‌ها که نقش مهمی در ایجاد و القای شکل‌های نوین هویت اجتماعی بر اساس الگوهای فراغت و مصرف داشتند، باعث شد که زندگی روزمره از مفاهیم بسیار مهم در تبیین اجتماعی به شمار آید (نوری، ۱۳۸۸: ۷۷). از مفهوم سبک زندگی دوبرداشت به عمل آمده است؛ نخست برداشتی که در آن سبک زندگی معرف طبقه ی اجتماعی و موقعیت اقتصادی افراد است. این برداشت از دهه ی ۱۹۲۰ متداول شد. دوم برداشتی که سبک زندگی را نه راهی برای تعیین طبقه ی اجتماعی بلکه یک شکل اجتماعی جدید می‌داند که صرفاً "در متن تغییرات فرهنگی مدرنیته و رشد مصرف‌گرایی" معنا پیدا می‌کند. در برداشت اخیر، سبک زندگی راهی است برای "تعریف، ارزش‌ها، نگرش‌ها و رفتارهای افراد" که در تحلیل اجتماعی اهمیت فوق‌العاده دارند (اباذری، چاووشیان، ۱۳۸۱: ۶).

در سرمایه داری، تنها یک چیز جهان شمول وجود دارد و آن بازار است (دلوز، ۱۳۸۶: ۵۱). مناسبات بازار، بیانگر چشم اندازی اختصاصاً مدرن از کنش و مناسبات اجتماعی است. این فکر که نظم اجتماعی مدرن، زیر سیطره مناسبات بازار یا حتی بر اساس آن تعریف می شود، مشغله اصلی اندیشه اجتماعی مدرن بوده است. به عبارت دیگر، استیلا و سیطره همه جانبه مبادلات بازار، تصویر دقیقی از زندگی اجتماعی معاصره دست می دهد (اسلیترو تونکیس، ۱۳۸۶: ۲۱). در واقع، در جهان معاصر، منطق بازار چنان شیوه گسترده ای برای اندیشیدن درباره نهاد های اجتماعی و به طور کلی درباره انسان به دست داده است که درباره مسائل متفاوتی چون زندگی شغلی افراد، دسترسی به خدمات عمومی و حتی فعالیت های خصوصی هم، می توان از مفاهیمی چون رقابت، سرمایه گذاری، فایده مندی و انتخاب بهره جست (همان، ۴۵).

باتوجه به مولفه های هدف اصلی و مبانی پژوهش چهار فرضیه استخراج شده، که به قرار ذیل می باشد:

- به نظر می رسد سرمایه اقتصادی بر سرمایه فرهنگی تأثیر دارد.
- به نظر می رسد میزان درآمد بر سرمایه فرهنگی تأثیر دارد.
- به نظر می رسد میزان رفاه بر سرمایه فرهنگی تأثیر دارد.
- به نظر می رسد قیمت مسکن بر سرمایه فرهنگی تأثیر دارد.

روش پژوهش:

در این پژوهش از روش تحقیقی توصیفی (غیر آزمایشی) بهره میبریم. روش توصیفی مجموعه فعالیت هایی است که برای مشاهده مستقیم، حدس ها، فرضیه ها و نمودها صورت می گیرد. روش توصیفی خود شامل روش های پیمایشی، همبستگی، اقدام پژوهشی، بررسی موردی و علمی مقایسه ای است که در این از روش تحقیق پیمایشی (زمینه یابی) استفاده کردیم. علت استفاده از این روش این است که معمولاً برای بررسی توزیع ویژگی های یک جامعه آماری از روش تحقیق پیمایشی استفاده می شود. تحقیق پیمایشی توصیفی است از نگرش و رفتار جمعیتی بر اساس انتخاب نمونه ای تصادفی و معرف از افراد آن جمعیت و پاسخ آنها به یک رشته سوال. در این روش از گروه های معینی از افراد خواسته می شود به تعدادی پرسش مشخص (که برای همه افراد یکسان است) پاسخ دهند. این پاسخها مجموعه اطلاعات تحقیق را تشکیل می دهند. همچنین روش پیمایشی به شیوه مقطعی بوده، زیرا روش مقطعی به منظور گردآوری داده ها درباره یک یا چند صفت در یک مقطع از زمان از طریق نمونه گیری از جامعه انجام می شود. با

توجه به مطالب ذکر شده، تحقیق حاضر با توجه به هدف تحقیق جزء تحقیقات کاربردی طبقه بندی می شود. زیرا نتایج حاصله از این تحقیق دارای موارد کاربردی در زمینه های مختلف سرمایه می باشد. و همچنین این تحقیق با توجه به نحوه گردآوری اطلاعات که از طریق پرسشنامه و به صورت چهره به چهره ۱ که در یک مقطع زمانی مشخص انجام گرفته است و از نوع تحقیقات پیمایشی مقطعی است (دلاور و پروهان ۱۳۸۴: ۳۴).

یافته ها

۱. آزمون فرضیه اول

به نظر می رسد سرمایه اقتصادی بر سرمایه فرهنگی تاثیر دارد. نتایج به دست آمده از آزمون این فرضیه که با استفاده از آزمون رگرسیون خطی به شیوه اینتر سنجش شده است به شرح زیر است:

ضریب تعیین رگرسیون

مدل	ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تعیین	ضریب تعدیل	خطای انحراف از برآورد	دوربین واتسون
	۰/۲۷۲	۰/۰۷۴	۰/۰۷۱	۰/۱۱۷	۱/۷۹۵

نتایج جدول فوق مربوط به ضریب تعیین رگرسیون بین متغیر سرمایه اقتصادی با سرمایه فرهنگی معلمان است. نتایج نشان می دهد میزان R^2 برابر با ۰/۰۷۴ می باشد که این میزان نشان می دهد ۷ درصد از تغییرات موجود در سرمایه فرهنگی معلمان ناشی از سرمایه اقتصادی آنان است. به عبارتی ۷ درصد از تغییرات متغیر وابسته، توسط متغیر مستقل قابل تبیین است. آماره دوربین واتسون، آزمون استقلال خطاها (تفاوت بین مقادیر واقعی و مقادیر پیش بینی شده توسط معادله رگرسیون) را انجام داده و چون مقدار آماره آزمون دوربین واتسون (۱/۷۹۵) در فاصله ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد، فرض عدم وجود همبستگی بین خطاها رد نمی شود و می توان از رگرسیون استفاده کرد، چون این فرض یکی از فرضیات انجام رگرسیون است.

تحلیل واریانس

مدل رگرسیون	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی داری
رگرسیون	۰/۴۱۱	۱	۰/۴۱۱	۲۹/۸۲	۰/۰۰۱
باقی مانده	۵/۱۵۹	۳۷۴	۰/۰۱۴		
کل	۵/۵۷	۳۷۵			

جدول تحلیل واریانس فوق نتایج ضریب تعیین رگرسیون نشان می دهد F مشاهده شده (F=۲۹/۸۲) در سطح آلفای ۰/۰۰۱ درصد معنادار بوده و فرض صفر رد می شود، در نتیجه ضریب تعیین رگرسیون قابل تأیید است.

معادله خط رگرسیون

سطح معناداری	T	بتای غیر استاندارد		مدل رگرسیون	
		بتای استاندارد	بتای غیر استاندارد		
		بتا	خطای معیار	B	
۰/۰۰۱	۲۸/۴۵	۰/۲۷۲	۰/۰۶۹	۲/۶۶۵	عرض از مبدا (a)
۰/۰۰۱	۵/۴۶		۰/۰۲	۰/۱۰۸	سرمایه اقتصادی

جدول بتا در فوق نتایج نهایی رگرسیون را نشان می دهد و با توجه به این جدول می توان معادله خط رگرسیون را ترسیم کرد: سرمایه فرهنگی معلمان = $۲/۶۶۵ + ۰/۱۰۸$ (سرمایه اقتصادی) نتایج جدول فوق نشان می دهد متغیر سرمایه اقتصادی دارای قدرت قابل تأثیر بر سرمایه فرهنگی معلمان است و این تأثیر قابل پیش بینی نیز می باشد؛ به این صورت که به ازاء یک واحد افزایش در سرمایه اقتصادی، به میزان ۲۷ درصد، سرمایه فرهنگی معلمان افزایش می یابد و این به معنای آن است که هرچه میزان سرمایه اقتصادی در معلمان بیشتر باشد، سرمایه فرهنگی آنان ارتقاء خواهد یافت. در نتیجه می توان فرض صفر را رد و فرض مقابل را تأیید نمود و چنین نتیجه گیری نمود که سرمایه اقتصادی بر سرمایه فرهنگی تأثیر دارد.

۲. آزمون فرضیه دوم

به نظر می‌رسد میزان درآمد بر سرمایه فرهنگی تأثیر دارد. نتایج به دست آمده از آزمون این فرضیه که با استفاده از آزمون رگرسیون خطی به شیوه اینتر سنجش شده است به شرح زیر است:

ضریب تعیین رگرسیون

مدل	ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تعیین	ضریب تعدیل	خطای انحراف از برآورد	دوربین واتسون
	۰/۱۷۸	۰/۰۳۲	۰/۰۲۹	۰/۱۲	۱/۷۶۸

نتایج جدول فوق مربوط به ضریب تعیین رگرسیون بین متغیر میزان درآمد با سرمایه فرهنگی معلمان است. نتایج نشان می‌دهد میزان R^2 برابر با ۰/۰۳۲ می‌باشد که این میزان نشان می‌دهد ۳ درصد از تغییرات موجود در سرمایه فرهنگی معلمان ناشی از میزان درآمد آنان است. به عبارتی ۳ درصد از تغییرات متغیر وابسته، توسط متغیر مستقل قابل تبیین است. آماره دوربین واتسون، آزمون استقلال خطاها (تفاوت بین مقادیر واقعی و مقادیر پیش بینی شده توسط معادله رگرسیون) را انجام داده و چون مقدار آماره آزمون دوربین واتسون (۱/۷۶۸) در فاصله ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد، فرض عدم وجود همبستگی بین خطاها رد نمی‌شود و می‌توان از رگرسیون استفاده کرد، چون این فرض یکی از فرضیات انجام رگرسیون است.

تحلیل واریانس

مدل رگرسیون	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی داری
رگرسیون	۰/۱۷۶	۱	۰/۱۷۶	۱۲/۱۹	۰/۰۰۱
باقی مانده	۵/۳۹۴	۳۷۴	۰/۰۱۴		
کل	۵/۵۷	۳۷۵			

جدول تحلیل واریانس فوق نتایج ضریب تعیین رگرسیون نشان می‌دهد F مشاهده شده (F=۱۲/۱۹) در سطح آلفای ۰/۰۰۱ درصد معنادار بوده و فرض صفر رد می‌شود، در نتیجه ضریب تعیین رگرسیون قابل تأیید است.

معادله خط رگرسیون

سطح معناداری	t	بتای استاندارد	بتای غیر استاندارد		مدل رگرسیون
		بتا	خطای معیار	B	
۰/۰۰۱	۷۶/۴	۰/۱۷۸	۰/۰۳۸	۲/۹۱۱	عرض از مبدا (a)
۰/۰۰۱	۳/۴۹		۰/۰۱۶	۰/۰۵۷	میزان درآمد

جدول بتا در فوق نتایج نهایی رگرسیون را نشان می‌دهد و با توجه به این جدول می‌توان معادله خط رگرسیون را ترسیم کرد: سرمایه فرهنگی معلمان = $۰/۰۵۷ + ۲/۹۱۱$ (میزان درآمد) نتایج جدول فوق نشان می‌دهد متغیر میزان درآمد دارای قدرت قابل تأثیر بر سرمایه فرهنگی معلمان است و این تأثیر قابل پیش‌بینی نیز می‌باشد؛ به این صورت که به ازاء یک واحد افزایش در میزان درآمد، به میزان ۱۸ درصد، سرمایه فرهنگی معلمان افزایش می‌یابد و این به معنای آن است که هرچه میزان درآمد معلمان بیشتر باشد، سرمایه فرهنگی آنان ارتقاء خواهد یافت. در نتیجه می‌توان فرض صفر را رد و فرض مقابل را تأیید نمود و چنین نتیجه‌گیری نمود که؛ میزان درآمد بر سرمایه فرهنگی تأثیر دارد.

۳. آزمون فرضیه سوم

به نظر می‌رسد میزان رفاه بر سرمایه فرهنگی تأثیر دارد. نتایج به دست آمده از آزمون این فرضیه که با استفاده از آزمون رگرسیون خطی به شیوه اینتر سنجش شده است به شرح زیر است:

ضریب تعیین رگرسیون

مدل	ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تعیین	ضریب تعدیل	خطای انحراف از برآورد	دوربین واتسون
	۰/۲۸۱	۰/۰۷۹	۰/۰۷۶	۰/۱۱۷	۱/۸۳۳

نتایج جدول فوق مربوط به ضریب تعیین رگرسیون بین متغیر میزان رفاه با سرمایه فرهنگی معلمان است. نتایج نشان می‌دهد میزان R^2 برابر با ۰/۰۷۹ می‌باشد که این میزان نشان می‌دهد ۸ درصد از تغییرات موجود در سرمایه فرهنگی معلمان ناشی از میزان رفاه است. به عبارتی ۸ درصد از تغییرات متغیر وابسته، توسط متغیر مستقل قابل تبیین است. آماره دوربین واتسون، آزمون استقلال خطاها (تفاوت بین مقادیر واقعی و مقادیر پیش بینی شده توسط معادله رگرسیون) را انجام داده و چون مقدار آماره آزمون دوربین واتسون (۱/۸۳۳) در فاصله ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد، فرض عدم وجود همبستگی بین خطاها رد نمی‌شود و می‌توان از رگرسیون استفاده کرد، چون این فرض یکی از فرضیات انجام رگرسیون است.

تحلیل واریانس

مدل رگرسیون	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی‌داری
رگرسیون	۰/۴۳۸	۱	۰/۴۳۸	۳۱/۹۵۸	۰/۰۰۱
باقی‌مانده	۵/۱۳۱	۳۷۴	۰/۰۱۴		
کل	۵/۵۷	۳۷۵			

جدول تحلیل واریانس فوق نتایج ضریب تعیین رگرسیون نشان می‌دهد F مشاهده شده ($F=۳۱/۹۵۸$) در سطح آلفای ۰/۰۰۱ درصد معنادار بوده و فرض صفر رد می‌شود، در نتیجه ضریب تعیین رگرسیون قابل تأیید است.

معادله خط رگرسیون

سطح معناداری	t	بتای استاندارد	بتای غیر استاندارد		مدل رگرسیون
		بتا	خطای معیار	B	
۰/۰۰۱	۷۵/۹۸	۰/۲۸۱	۰/۰۳۷	۲/۸۳۴	عرض از مبدا (a)
۰/۰۰۱	۵/۶۵		۰/۰۱۶	۰/۰۸۹	میزان رفاه

جدول بتا در فوق نتایج نهایی رگرسیون را نشان می‌دهد و با توجه به این جدول می‌توان معادله خط رگرسیون را ترسیم کرد: سرمایه فرهنگی معلمان = $۲/۸۳۴ + ۰/۰۸۹$ (میزان رفاه) نتایج جدول فوق نشان می‌دهد متغیر میزان رفاه دارای قدرت قابل تأثیر بر سرمایه فرهنگی معلمان است و این تأثیر قابل پیش‌بینی نیز می‌باشد؛ به این صورت که به ازاء یک واحد افزایش در میزان رفاه معلمان، به میزان ۲۸ درصد، سرمایه فرهنگی آنان افزایش می‌یابد و این به معنای آن است که هرچه میزان رفاه در معلمان بیشتر باشد، سرمایه فرهنگی آنان ارتقاء خواهد یافت. در نتیجه می‌توان فرض صفر را رد و فرض مقابل را تأیید نمود و چنین نتیجه‌گیری نمود که؛

میزان رفاه بر سرمایه فرهنگی تاثیر دارد.

۴. آزمون فرضیه چهارم

به نظر می‌رسد قیمت مسکن بر سرمایه فرهنگی تاثیر دارد. نتایج به دست آمده از آزمون این فرضیه که با استفاده از آزمون رگرسیون خطی به شیوه اینتر سنجش شده است به شرح زیر است:

ضریب تعیین رگرسیون

مدل	ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تعیین	ضریب تعدیل	خطای انحراف از برآورد	دوربین واتسون
	۰/۲۰۰	۰/۰۴	۰/۰۳۸	۰/۱۲۰	۱/۷۴۷

نتایج جدول فوق مربوط به ضریب تعیین رگرسیون بین متغیر قیمت مسکن با سرمایه فرهنگی معلمان است. نتایج نشان می‌دهد میزان R^2 برابر با ۰/۰۴ می‌باشد که این میزان نشان می‌دهد ۴ درصد از تغییرات موجود در سرمایه فرهنگی معلمان ناشی از قیمت مسکن است. به عبارتی ۴ درصد از تغییرات متغیر وابسته، توسط متغیر مستقل قابل تبیین است. آماره دوربین واتسون، آزمون استقلال خطاها (تفاوت بین مقادیر واقعی و مقادیر پیش بینی شده توسط معادله رگرسیون) را انجام داده و چون مقدار آماره آزمون دوربین واتسون (۱/۷۴۷) در فاصله ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد، فرض عدم وجود همبستگی بین خطاها رد نمی‌شود و می‌توان از رگرسیون استفاده کرد، چون این فرض یکی از فرضیات انجام رگرسیون است.

تحلیل واریانس

مدل رگرسیون	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F	سطح معنی‌داری
رگرسیون	۰/۲۲۴	۱	۰/۲۲۴	۱۵/۶۵	۰/۰۰۱
باقی‌مانده	۵/۳۴۶	۳۷۴	۰/۰۱۴		
کل	۵/۵۷	۳۷۵			

جدول تحلیل واریانس فوق نتایج ضریب تعیین رگرسیون نشان می‌دهد F مشاهده شده ($F=15/65$) در سطح آلفای ۰/۰۰۱ درصد معنادار بوده و فرض صفر رد می‌شود، در نتیجه ضریب تعیین رگرسیون قابل تأیید است.

معادله خط رگرسیون

سطح معناداری	t	بتای غیر استاندارد		مدل رگرسیون	
		بتای استاندارد	B		
۰/۰۰۱	۶۹/۲۸	۰/۳۰۰	۰/۰۴۲	۲/۸۸	عرض از مبدا (a)
۰/۰۰۱	۳/۹۶		خطای معیار	۰/۰۱۷	۰/۰۶۶

جدول بتا در فوق نتایج نهایی رگرسیون را نشان می‌دهد و با توجه به این جدول می‌توان

معادله خط رگرسیون را ترسیم کرد: سرمایه فرهنگی معلمان = $۰/۰۶۶ + ۲/۸۸$ (قیمت مسکن)

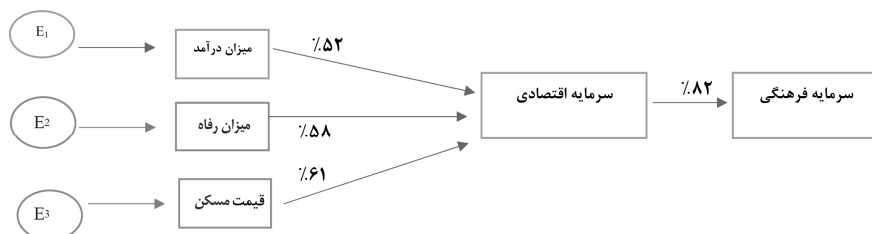
نتایج جدول فوق نشان می‌دهد متغیر قیمت مسکن دارای قدرت قابل تأثیر بر سرمایه فرهنگی معلمان است و این تأثیر قابل پیش‌بینی نیز می‌باشد؛ به این صورت که به ازاء یک واحد افزایش در قیمت مسکن، به میزان ۲۰ درصد، سرمایه فرهنگی معلمان افزایش می‌یابد و این به معنای آن است که هرچه قیمت مسکن معلمان بیشتر باشد، سرمایه فرهنگی آنان ارتقاء خواهد یافت. در نتیجه می‌توان فرض صفر را رد و فرض مقابل را تأیید نمود و چنین نتیجه‌گیری نمود که؛

قیمت مسکن بر سرمایه فرهنگی تاثیر دارد.

نمودار تحلیل مسیر

بر اساس این نتایج می‌توان نمودار تحلیل مسیر این رگرسیون را به شکل زیر طراحی

نمود:

مدل فوق نشان می‌دهد که تمامی مسیرهای مدل پژوهش از معناداری برخوردار هستند، زیرا معیار معناداری

این مسیرها کوچکتر از آستانه $۰/۰۵$ در سطح اطمینان ۹۵ درصد است. همچنین می‌توان نتیجه گرفت که تمامی فرضیات پژوهش مورد تأیید قرار می‌گیرند. این نتایج نشانگر آن است که در مجموع این مدل از برازش مناسب برخوردار است و در مجموع تمامی متغیرهای مستقل به میزان $۰/۲۹$ یا ۳۰ درصد از سرمایه فرهنگی معلمان را تبیین و پیش‌بینی می‌نماید.

بحث و نتیجه گیری

تمامی فرضیه‌های این تحقیق با استفاده از آزمون رگرسیون خطی بررسی و تحلیل مسیر گردیده است. قبل از انجام رگرسیون مفروضه‌های آن مورد بررسی قرار گرفته و شرایط انجام رگرسیون ایجاد گردید. از آنجایی که یکی از پیش فرض‌های عملیات رگرسیونی یعنی نرمال بودن داده‌ها وجود نداشت، لذا لگاریتم عددی این متغیرهای محاسبه گردیده و از این داده‌ها به جای داده‌های خام مزبور استفاده شد. در فرضیه اصلی اول به بررسی رابطه بین سرمایه اقتصادی با سرمایه فرهنگی معلمان پرداخته شد. نتایج به دست آمده از آزمون فرضیه اصلی اول تحقیق نشان‌گر آن است که با استناد به میزان ضریب تعیین به دست آمده، ۷ درصد از تغییرات موجود در سرمایه فرهنگی معلمان ناشی از سرمایه اقتصادی آنان است و با استناد به بتای به دست آمده، متغیر سرمایه اقتصادی دارای قدرت قابل تأثیر بر سرمایه فرهنگی معلمان است و این تأثیر قابل پیش‌بینی نیز می‌باشد؛ به این صورت که به ازاء یک واحد افزایش در سرمایه اقتصادی آنان، به میزان ۲۷ درصد، سرمایه فرهنگی معلمان افزایش می‌یابد و این به معنای آن است که هرچه میزان سرمایه اقتصادی معلمان بیشتر باشد، سرمایه فرهنگی آنان بیشتر خواهد شد

در فرضیه دوم تحقیق به بررسی اثرگذاری میزان درآمد معلمان به سرمایه فرهنگی به عنوان بعد اول سرمایه اقتصادی پرداخته شده است. نتایج به دست آمده از آزمون این فرضیه نشان‌گر آن است که با استناد به میزان ضریب تعیین به دست آمده، ۳ درصد از تغییرات موجود در سرمایه فرهنگی معلمان ناشی از میزان درآمد آنان است و با استناد به بتای به دست آمده، متغیر مزبور دارای قدرت قابل تأثیر بر سرمایه فرهنگی معلمان بوده و این تأثیر قابل پیش‌بینی می‌باشد؛ به این صورت که به ازاء یک واحد افزایش در میزان درآمد، به میزان ۱۸ درصد، سرمایه فرهنگی معلمان افزایش می‌یابد و این به معنای آن است که هرچه میزان درآمد معلمان بیشتر باشد، سرمایه فرهنگی آنان بیشتر خواهد شد

در فرضیه سوم تحقیق به بررسی اثرگذاری میزان رفاه معلمان به سرمایه فرهنگی به عنوان بعد دوم سرمایه اقتصادی پرداخته شده است. نتایج به دست آمده از آزمون این فرضیه نشان‌گر آن است که با استناد به میزان ضریب تعیین به دست آمده، ۸ درصد از تغییرات موجود در سرمایه فرهنگی معلمان ناشی از میزان رفاه آنان است و با استناد به بتای به دست آمده، متغیر مزبور دارای قدرت قابل تأثیر بر سرمایه فرهنگی معلمان بوده و این تأثیر قابل پیش‌بینی می‌باشد؛ به این صورت که به ازاء یک واحد افزایش در میزان رفاه، به میزان ۲۸ درصد، سرمایه فرهنگی

معلمان افزایش می‌یابد و این به معنای آن است که هرچه میزان رفاه معلمان بیشتر باشد، سرمایه فرهنگی آنان بیشتر خواهد شد.

در فرضیه چهارم تحقیق به بررسی اثرگذاری قیمت مسکن معلمان به سرمایه فرهنگی به عنوان بعد سوم سرمایه اقتصادی پرداخته شده است. نتایج به دست آمده از آزمون این فرضیه نشان‌گر آن است که با استناد به میزان ضریب تعیین به دست آمده، ۴ درصد از تغییرات موجود در سرمایه فرهنگی معلمان ناشی از قیمت مسکن آنان است و با استناد به بتای به دست آمده، متغیر مزبور دارای قدرت قابل تأثیر بر سرمایه فرهنگی معلمان بوده و این تأثیر قابل پیش‌بینی می‌باشد؛ به این صورت که به ازاء یک واحد افزایش در قیمت مسکن، به میزان ۲۰ درصد، سرمایه فرهنگی معلمان افزایش می‌یابد و این به معنای آن است که هرچه میزان قیمت مسکن معلمان بیشتر باشد، سرمایه فرهنگی آنان بیشتر خواهد شد.

منابع

- آفشانبرگ ، ماس، ۱۹۹۷ ، بازجویی سنجه های سرمایه فرهنگی ، ترجمه رضایی ، ۲۰۱۳ ، تهران، نشرققنوس
- ابادزی، یوسف و کاظمی، عباس، ۱۳۸۳ زندگی روزمره و مراکز خرید در شهر تهران، نامه انسان شناسی، شماره ۶، پاییز و زمستان
- اسلیتر دن، تونیکس، ۱۳۸۶ ، جامعه بازار، حسین قاضیان، تهران ، نشر نی
- اسمیت، فیلیپ، ۱۳۷۸، درآمدی بر نظریه فرهنگی معاصر چاپ دوم ، حسن پویان، تهران، دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- دلوز ، ژیل ، بازگشت به آینده ، ترجمه‌ی رضا نجف زاده، تهران ، نشر نی .
- دلاور(۱۳۸۶)، مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی، انتشارات رشد.
- شریفیان ثانی ، مریم، ۱۳۸۰، سرمایه اجتماعی مفاهیم اصلی و چارچوب نظری، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال اول.
- فراهانی فرد، سعید، ۱۳۹۱ ، تأثیر مشارکت اجتماعی بر سرمایه فرهنگی، رساله دکتری ، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران .
- گرجی، ابراهیم، ۱۳۷۹، اقتصاد کلان، تئوریه‌ها و سیاست‌گذاریهای کلان، تهران، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، چاپ اول،
- گرجی، ابراهیم(۱۳۷۶)، ارزیابی مهم‌ترین مکاتب اقتصاد کلان، تهران، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی.
- نوری، صبا (۱۳۸۸)، معرفی کتاب فرهنگ و زندگی روزمره، کتاب ماه علوم اجتماعی، شماره ۱۶، تیر.

- Bourdieu, P. and Boltanski, L. (1981), "The Education System and the Economy: Titles and Jobs", In Lemert, C; ed, Rupture and Renewal Science 1968, CUP, New York.
- Dumais, Susan A. (2002), Cultural Capital, Gender, and School Success: The Role of Habitu, Sociology of education, Vol. 75 (1): 44-68.
- Harker, P. T. (2002) education and cultural capital in havker, r maher, l, (eds) t an interoduction the work of pier Bourdieu : the practice if theory , macmilan press T londonb .
- Lin, N. (2001). Building a Network Theory of Social Capital. In Social Capital : Theory and Research. N. Lin, R. S. Burt and K. S. Cook (eds). New York, Aldine de Gruyter: 3-29.
- Lipest, s.m. (1968), political in development, paris, unesco Coleman, J. S. (1988). "Social capital in the creation of human-capital." American Journal of Sociology 94: S95-S120.